

Inleiding in de jazzharmonie op de piano

©Masja van der Meer

INLEIDING	3
HOE GEBRUIK JE HET BOEK?	4
Tijdsplanning studeren:	5
HOOFDSTUK 1: DE BASIS	6
Welke kennis en vaardigheden heb je nodig?	6
Notatie, voortekens, ritme:	6
Intervallen, drie- en vierklanken:	7
Toonsoorten en toonladders (reeksen):	8
Toonsoort bepalen:	9
HOOFDSTUK 2: AKKOORDNOTATIE	10
Drieklanken:	10
Vierklanken:	11
HOOFDSTUK 3: DE KWINTENCIRKEL	13
Wat is de kwintencirkel?	13
Hoe gebruik je de kwintencirkel.	13
HOOFDSTUK 4: REEKSEN	15
HOOFDSTUK 5: DRIEKLANKEN	17
HOOFDSTUK 6: VIERKLANKEN	22
HOOFDSTUK 7: VOICINGS	28
HOOFDSTUK 8: COMPING (BEGELEIDING)	31
HOOFDSTUK 9: BASLIJNEN	33
HOOFDSTUK 10: EXTENSIES 9 EN 13	37
HOOFDSTUK 11: LINKERHAND VOICINGS	41
HOOFDSTUK 12: II-V-I VERBINDINGEN	44
HOOFDSTUK 13: MINEUR	48
HOOFDSTUK 14: EEN SOLOSTUK SPELEN	55
TOT SLOT:	58

Inleiding

Toen ik begon met de opzet van dit boek had ik de verwachting een zeer beknopt boek te maken met een simpele maar logische structuur. Dit zonder verder in te gaan op de theorie; een praktijkboek met een minimum aan oefeningen die elkaar logisch opvolgen.

Toch ontkwam ik niet aan uitleg, ook de cursisten zullen zich gaan afvragen waaróm het zo werkt, waaróm er bijvoorbeeld voor bepaalde liggingen wordt gekozen en waarom het soms juist helemaal niet logisch is.

Er is veel beschreven in de klassieke muziektheorie, maar als je alles gaat verklaren ontstaat er een theorieboek en komt er van muziek maken weinig meer terecht. Bovendien is de harmonieleer van de klassieke muziek te verklaring aan de hand van notatie. Jazz was vanuit de traditie een kwestie van naspelen/zingen en zodoende vond ontwikkeling vooral plaats op gehoor. Op die manier werden er diverse stijlen ontwikkeld in plaats van uit een meer theoretische kader.

Hierin heb ik dus steeds keuzes moeten maken, aanvullen, schrappen, het indelen van de hoofdstukken etc.

Het boek is geen theorieboek geworden, wel een studieboek. Om deze basis onder de knie te krijgen zul je hard moeten werken. Veel oefeningen doe je in twaalf toonsoorten, dat vergt redelijk veel oefening en tijd. Daarnaast geldt voor jazz op de piano dat je de melodie moet kunnen spelen, moet kunnen begeleiden en soleren, waarbij je zowel de melodie als begeleiding speelt.

Voor wat betreft de doelgroep is het boek vooral gericht op de gevorderde leerling. De theorie zal sneller te begrijpen zijn voor mensen met een degelijke theoretische basis, bijvoorbeeld vanuit de klassieke muziek. Ook mensen met een basis in de geïmproviseerde muziek of popmuziek behoren tot de doelgroep. Zij zullen voordeel hebben van gehoortraining (naspelen op gehoor).

In Hoofdstuk 1 kun je lezen welke basis je nodig hebt voor deze cursus.

Het boek gaat hoofdzakelijk over jazzharmonie op de piano. Improvisatie, waar het in de jazz vooral om gaat, wordt in het boek vrijwel niet besproken. Over improvisatie kun je apart een boek schrijven. Het boek was er wel leuker mee geworden wanneer ik in iedere les bij de oefeningen een aparte improvisatioefening had gemaakt. Maar dan zou het boek zijn gaan uitdijen en dat was niet mijn opzet. Los van de jazz kunnen de akkoorden heel goed gebruikt worden voor andere improvisaties of composities. Ook popmuziek kan met gebruik van bijvoorbeeld septiemakkoorden interessanter worden.

Hopelijk wordt met deze cursus je interesse gewekt of verder verdiept en beleef je er veel plezier aan.

Hoe gebruik je het boek?

Het boek is zo ingedeeld dat ieder nieuw hoofdstuk aansluit op het vorige. Daarom is het aan te bevelen de hoofdstukken in volgorde door te nemen en niet in willekeur. Ook wanneer je al bekend bent met materiaal uit enkele hoofdstukken is het goed alsnog de bijbehorende oefeningen te doen. In Hoofdstuk 1 de basis kun je toetsen of je de vaardigheden hebt om de cursus te volgen. Ontbreekt er iets in je kennis/vaardigheden dan kun je het je alsnog aanleren met de beknopte aanwijzingen in het hoofdstuk of met aanvullend studiemateriaal.

Naast een inleiding in de jazzharmonie kan het ‘materiaal’ en de routine van deze basis gebruikt worden voor improvisatie waarbij je een eigen stijl kunt ontwikkelen. Dit hoeft zich niet te beperken tot de jazz. Door andere interpretaties van de akkoorden (gebroken, andere ‘voicings’ (neerleggen)), melodische variaties en het gebruik van ritmische variaties kunnen andere stijlen en klankkleuren worden gecreëerd. Je kunt aan het eind van hoofdstuk 5 (drieklanken) al beginnen te experimenteren met improvisatie en daarna aan het eind van onder andere de hoofdstukken 6 (vierklanken) en 7 (voicings). Interessanter wordt het na het toevoegen van de 9 en de 13 (hoofdstuk 10), door deze toevoegingen krijg je een mooie klankkleur en een scala aan harmonische mogelijkheden.

De hoofdstukken zijn ingedeeld op onderwerp, niet in lessen. Het kan heel goed zo zijn dat je door sommige hoofdstukken snel heen bent terwijl een enkel ander hoofdstuk weken tijd kost voordat je de oefeningen onder de knie hebt. Ga er in ieder geval vanuit dat de meeste oefeningen veel tijd vergen. Begin ook pas aan een volgende oefening wanneer je de vorige degelijk hebt geoefend en met gemak kunt spelen. Een goede manier van studeren is om telkens, voordat je met een nieuwe oefening begint, eerst de vorige te herhalen. De volgende dag(en) herhaal je deze nog een keer en vervolgens oefen je een aantal dagen alleen de nieuwe oefening. Dit totdat je weer toe bent aan de volgende stap etc. Een aantal hoofdstukken is onder te verdelen in een aantal lessen, neem hiervoor de tijd, het is onmogelijk al deze oefeningen in één keer in te studeren.

Alle oefeningen staan in 4/4 maat. Begin iedere oefening in een laag tempo. Wanneer je vaak hapert of voor akkoordovergangen meer tijd nodig hebt, speel je in een te hoog tempo. Neem dan een stapje terug. Blijf in ieder geval altijd tellen!

Speel alles zonder pedaal en laat de akkoorden liggen. Bedenk eerst wat het volgende akkoord is en verplaats daarna pas je hand. De routine die je moet aanleren is namelijk deels motorisch. Dat betekent dat wanneer je je hand al verplaatst zonder in je hoofd te hebben waar naartoe, je deze extra beweging aanleert en je gaat ‘zoeken’. Dit kost tijd, daarom bedenk je eerst welk akkoord je moet ‘pakken’. Je leert hier om iedere noot van een akkoord te herkennen en afzonderlijk te kunnen spelen. Daarnaast leer je een aantal akkoordliggingen op greep te pakken.

Speel bij ieder nieuw stuk eerst de melodie een paar keer door. Tijdens het spelen probeer je de melodie mee te zingen, het liefst hardop maar gaat dat niet dan in je hoofd. Probeer dit ook te doen wanneer je zelf niet de melodie speelt.

Vaak zijn de voorbeelden duidelijker dan de beschrijving, dit vooral in H12 bij de II-V-I verbindingen. De uitleg lijkt lastiger. Lees het toch door zodat je het begrijpt. Je kunt eerst het bijstaande voorbeeld bekijken, dan begrijp je de tekst beter. En uiteindelijk is het daarna weer makkelijker wanneer je de oefeningen aan de piano doet, zonder tekst en notenschrift waarin veel voortekens staan (kruizen, mollen en zelfs dubbelkruizen/mollen).

Aan het eind van de cursus kun je een solostuk spelen waarbij je zelf de melodie speelt (Hoofdstuk 14). Je hebt dan ook geleerd hoe je een band kunt begeleiden waarbij de melodie door een solo-instrument wordt gespeeld (Hoofdstuk 7, 8 en 10). In Hoofdstuk 11 leer je welke akkoorden je in je linkerhand kunt spelen wanneer je gaat soleren. Deze solo speel je met je rechterhand. Je leert ook baslijnen spelen in je linkerhand in Hoofdstuk 9. In Hoofdstuk 1 begin je met de basis. Dit is de basis die je moet hebben wanneer je de cursus zonder al te veel moeite wilt kunnen volgen.

Tijdsplanning studeren:

Een goede methode is om vrijwel iedere dag de oefeningen door te nemen. Door de regelmaat bouw je de vaardigheden sneller op en door regelmatige herhaling onthoud je het aangeleerde beter. Wanneer je af en toe studeert, zakt het aangeleerde deels weg en zal het veel meer tijd kosten omdat er meer herhaald moet worden. Dat is zonde van de tijd en het kan je aardig frustreren.

Een hoofdstuk per week is te ambitieus. Wanneer je bijvoorbeeld alle drieklanken al kent, hoef je alleen de oefeningen te doen en zul je daar sneller doorheen gaan dan iemand die nog weinig ervaring heeft met drieklanken. Verderop in de cursus staan echter een paar pittige hoofdstukken waarvan je de oefeningen beter niet allemaal achter elkaar kunt doen. De ervaring leert dat mensen tussen een half jaar en een jaar bezig zijn met het materiaal. Langer met een oefening bezig zijn is prima, zeker wanneer je de oefeningen toepast in tunes/stukken.

Hoofdstuk 1: De basis

Welke kennis en vaardigheden heb je nodig?

In onderstaande paragrafen kun je toetsen of je voldoende kennis en vaardigheden hebt om deze cursus goed te kunnen volgen en voltooien.

Het kan zijn dat je de benaming bij de theorie niet weet maar al wel de vaardigheden hebt op de piano. Het is ook mogelijk dat je juist de theorie redelijk kent maar nog niet de vaardigheden hebt. De theorie in deze cursus is ter ondersteuning van de praktijk. Je moet kunnen begrijpen wat je speelt, er wordt niet dieper op de theorie ingegaan wanneer dit niet nodig is.

In de paragrafen staat daarom vermeld bij de desbetreffende kennis of vaardigheid wat het uitgangspunt of basis is voor de cursus. Heb je (nog) niet alle kennis of vaardigheden dan kun je die alsnog, voorafgaand aan deze cursus, je eigen maken. De kennis/vaardigheden staan hieronder uitgeschreven zodat het niet noodzakelijk is om buiten deze cursus om het materiaal te verzamelen. De informatie over de basiskennis is hier echter summier, het is dus wel aan te bevelen de voorkennis grondiger te bestuderen.

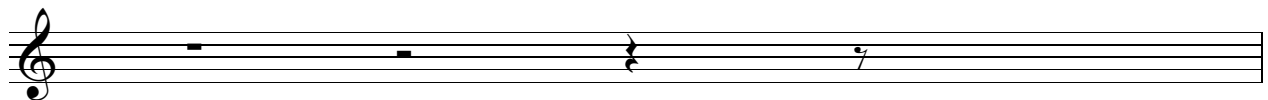
In de cursus wordt geen aandacht besteed aan techniek omdat de cursus bedoeld is voor mensen met een redelijke basis. De daarbij behorende technische vaardigheden moeten voldoende zijn om de cursus te kunnen voltooien.

Notatie, voortekens, ritme:

Notatie:

Om de cursus te kunnen volgen is het nodig dat je noten kunt lezen (in G- en F-sleutel). De noten en rusten kunnen ook verlengd worden (punt of verbindingsboog), je weet dit te herkennen en toe te passen.

Je weet ook de rusten te herkennen (hele, halve, kwart en achtste rust).

De akkoordsymbolen, die in de jazz gebruikt worden in plaats van uitgeschreven akkoorden, hoef je nog niet te kennen. Deze akkoordsymbolen en de diverse notaties leer je in hoofdstuk 2 Akkoordnotatie en gaandeweg in de hoofdstukken.

Voortekens:

Je kent de voortekens #, b, ♮, x, bb (kruis, mol, herstellingsteken, dubbelkruis en dubbelmol) en de betekenis ervan (verhoging, verlaging, herstelling, dubbelverhoging, dubbelverlaging).